

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби
Кафедра публічної політики
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)
Гранадський університет (Іспанія)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20–21 травня 2022 року

Харків
2022

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Балацинова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Васильєва С. О. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Собченко Т. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цапко А. М. – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Plavchan P.	405
International Higher Education Policy of the Member States of the European Union	
Плавчан П., Затько Й., Омельченко С.	411
Сучасний університет: місії, функції, академічні цінності та тенденції подальшого розвитку	
Ronomarova N.	415
The Future Teachers' Training Concept: Methodical Aspect	
Попова О. В., Жуков В. П.	418
Сутнісно-змістова характеристика емпатійно-партисипативної підготовки майбутнього вчителя	
Починкова М. М.	422
Роль знань у процесі формування критичного мислення майбутніх фахівців у ЗВО	
Ревенко І. В., Усиченко О. В.	425
Інформаційно-комунікаційне середовище як фактор підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти	
Рогова Т. В.	428
Командна робота педагогічного колективу як запорука розвитку учасників освітнього процесу	
Романенко Н. П.	432
Диференційоване навчання як засіб задоволення навчальних потреб учнів початкової школи	
Рябовол Л. Т.	435
Методика викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти: мета, завдання, зміст	
Ситнікова О. В.	438
До питання формування у майбутніх бакалаврів філології компетентності міжкультурної взаємодії	
Сімакова С. І.	442
Проблема готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення	
Сутановська В. О.	445
Ступінь наукової розробки проблеми формування навичок soft skills у здобувачів вищої педагогічної освіти	
Трубавіна І. М.	449
Зміст підготовки майбутніх офіцерів національної гвардії до військово-соціальної роботи	
Хромченко О. В.	452
Активізація самостійної роботи студентів засобами методу проєктів	
Цалапова О. М.	455
Проєктування як форма активізації практичної діяльності в контексті національно-патріотичного виховання	

Список використаних джерел

1. Квас В. М. Проблема формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 141 (2). С. 120–123.
2. Моренко О. М. Критерії готовності майбутніх соціальних працівників до професійного самовдосконалення. *Педагогічні науки : зб. наукових праць*. 2019. № 86. С. 297–302.
3. Павленко О. О. Формування методичної культури майбутнього викладача економіки в системі університетської освіти. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 140. С. 108–113.
4. Скоробагата О. М. Готовность к деятельности как психолого-педагогическая проблема. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта : зб. наук. праць*. 2008. № 1. С. 143–147.
5. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. А. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с.
6. Словник української мови : в 11 томах / ред.: П. Доценко, Л. Юрчук. Київ : Наук. думка, 1971. Т. 2. 550 с.
7. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.
8. Щербак І. В. Основні професійні властивості особистості вчителя музичного мистецтва. *Topical tendencies of science and practice*. 2021. № 12. С. 417–426.

СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сутановська В. О.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті акцентовано увагу на підходах українських дослідників до вивчення проблеми формування у здобувачів вищої педагогічної освіти навичок soft skills. Розкрито напрями наукової розробки визначеної проблеми, представлено стислий анотаційний аналіз наукових статей, зосереджено увагу на пропонованих дослідниками шляхах формування гнучких навичок у педагогічних працівників в системі професійної підготовки й підвищення кваліфікації.

Ключові слова: soft skills, формування, майбутній педагог, заклад вищої педагогічної освіти, українські дослідники.

The article focuses on the approaches of Ukrainian researchers to the study of the problem of forming soft skills in higher pedagogical education. The directions of scientific development of a certain problem are revealed, the brief annotative analysis of scientific articles is presented, the attention is focused on the ways of formation flexible skills at pedagogical workers in the system of professional training and advanced training offered by researchers.

Key words: *soft skills, formation, future teacher, institution of higher pedagogical education, Ukrainian researchers.*

Вимоги реалізації засадничих положень Концепції педагогічної освіти, Концепції «Нова українська школа» ставлять на порядок денний питання підготовки вчителя, здатного знаходити рішення в будь-яких професійних і життєвих ситуаціях, прогнозувати та передбачати результати своєї роботи, ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, мислити креативно, виявляти лідерство, керувати часом, навчатися впродовж життя тощо. Отже, здобувачі вищої педагогічної освіти по завершенні освітніх програм бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти мають оволодіти не лише комплексом «hard skills», але й «soft skills».

Вивчення стану наукової розробки проблем дає підстави свідчити, що питання формування навичок «soft skills» у процесі фахової підготовки і професійного розвитку педагогів активно дискутується науково-педагогічною спільнотою. В останні роки дослідницьке поле зарубіжних учених (С. Бріггс, Д. Хазелбергер, Дж. Хекман, Т. Кауц) за визначеною О. Біляковська [1], О. Друганова [2], Л. Зеленська [3], Н. Коляда, О. Кравченко [4], О. Підсосонна [5], І. Сизоненко [6], Т. Смагіна, О. Шуневич [7] та ін.

Так, О. Біляковська у статті «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя» [1] систематизувала підходи науковців (Ю. Портланд, В. Давидова, Т. Кожушкіна, О. Кучай, К. Коваль) до розвитку soft skills майбутніх учителів у процесі професійної підготовки й обґрунтувала їх значущість для подальшої професійної діяльності. Дослідниця потрактує soft skills як універсальні навички, які допомагають професійно розвиватися майбутнім учителям і будувати успішну кар'єру. До структурних компонентів soft skills науковець зараховує такі: соціально-комунікативний, емоційний, когнітивний, прогностичний, управлінський, акмеологічний, інноваційний.

Дослідницький інтерес О. Підсосонної [5] зосереджено навколо характеристики особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку гнучких соціальних умінь молодших школярів. Дослідниця характеризує soft skills як комплекс умінь або здатностей, котрі можна означити як метапредметні для різних видів діяльності, що включають в себе деякі основні риси когнітивної та загалом інтелектуальної діяльності, емоційного інтелекту, управління власною діяльністю і продуктивну комунікацію з іншими людьми [5, с. 75]. На переконання дослідниці, рівень розвитку гнучких умінь молодших школярів залежить від володіння вчителями початкової школи такими навичками soft skills, як: взаємодія з людьми, критичне мислення, креативність, емоційний

інтелект, гнучкість розуму. Саме формуванням цих метапредметних навичок, за висновком О. Підсосонної, має бути покладено в основу освітньо-професійних програм спеціальності 013 – Початкова освіта.

В аспекті розгляду досліджуваної проблеми привертає увагу наукова стаття Н. Коляди і О. Кравченко «Практичний досвід формування «soft skills» в умовах закладу вищої освіти» [4], в якій автори акцентують увагу на потенціалі позанавчальної діяльності в закладах вищої педагогічної освіти для формування «гнучких навичок» у здобувачів спеціальностей 231 – Соціальна робота, 052 – Психологія, 011 – Освітні, педагогічні науки, як-от: вміння працювати в команді, лідерські якості, креативність, організаційні здібності, комунікація, емоційний інтелект, робота з інформацією, системне мислення, мотивація. Найбільш сприятливими для цього, на переконання дослідників, є тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи [4, с. 141]. Так, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини такі функції виконують Студентська соціально-психологічна служба, Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія», Гендерний центр, Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів», Молодіжний центр «СТАРТ», Науково-практичний центр родинного виховання, Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт».

Результати проведеного авторами статті опитування, яке охоплювало студентських лідерів, керівників студентського осередку, співробітників того чи іншого центру, активістів, ініціаторів акцій, заходів, а також працеводців демонструють суттєве підвищення рівня сформованості у здобувачів, які беруть активну участь у позааудиторній роботі, лідерських якостей, комунікативних здібностей, вміння працювати в команді у порівнянні з тими здобувачами, які залучені виключно до навчальної діяльності [4, с. 143–144].

Окремий кластер складають наукові розвідки [2; 3; 6], в яких автори розкривають потенціал освітніх компонент для формування навичок soft skills, зокрема вибіркового навчальних дисциплін, у процесі підготовки здобувачів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти. Так, Л. Зеленська у статті «Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті» [3] представила досвід ХНПУ імені Г. С. Сковороди щодо запровадження авторським колективом (д.пед.н., проф. Л. Д. Зеленська, д.пед.н., доц. Т. М. Собченко) відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (у новій редакції)», «Положення про вивчення навчальних дисциплін з циклу вільного вибору здобувачів ХНПУ імені Г. С. Сковороди» вибіркової дисципліни загального циклу підготовки «Коучингові технології в освіті» як додаткового ресурсу формування в майбутніх учителів комунікативних навичок, лідерських компетенцій, навичок селф-менеджменту, інтелектуальних навичок.

О. Друганова у статті «Роль дисциплін вільного вибору у формуванні в здобувачів вищої освіти «soft skills» [2] розкрила потенціал авторського курсу «Педагогіка успіху», який у 2020–2021 навч. році був обраний здобувачами

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ХНУ імені В. Н. Каразіна. Тематику курсу було вибудовано у такий спосіб, щоб сприяти підвищенню продуктивності самостійної навчальної діяльності й позитивного ставлення до неї здобувачів вищої освіти, озброєнню їх стратегіями самооцінки, формуванню позитивної «Я-концепції», ефективного розподілу часу, пошуку, оцінки й обробки інформації, презентації власних напрацювань, організації комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу, а також шляхів забезпечення презентації себе як особистості і професіонала.

Дослідницьке поле за визначеною проблемою доповнює і стаття Т. Смагіної, О. Шуневич [7], в якій автори презентували шляхи розвитку гнучких навичок педагогів у системі післядипломної освіти (чотирьох блокова карта, проспекти наскрізних тем до програм курсів підвищення кваліфікації вчителів, організація середовища як освітнього коворкінгу і готовності андрагога до активної взаємодії, комунікації, саморозвитку й самореалізації суб'єктів освітнього процесу).

Зазначене вище дає підстави для висновку, що проблема формування навичок soft skills у здобувачів вищої педагогічної освіти перебуває у стадії активної розробки вітчизняними дослідниками, що суттєво збагачує національну педагогічну теорію і освітню практику.

Список використаних джерел

1. Bilyakowska O. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Uniwersytet Humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński*. 2018. Т. XX. S. 175–185.
2. Друганова О. М. Роль дисциплін вільного вибору у формуванні в здобувачів вищої освіти «soft skills». *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2021. Вип. 48. С. 23–29.
3. Зеленська Л. Д. Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. Вип. 4. С. 59–68.
4. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Том 3. С. 137–145.
5. Підсосонна О. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80. Том 2. С. 73–76.
6. Сизоненко І. Г. Розвиток «soft skills» у здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Правова соціалізація дітей та молоді». *International scientific and practical conference*. Riga, Latvia, 2021. July 16–17. С. 234–237.
7. Смагіна Т., Шуневич О. Умови розвитку гнучких навичок (soft skills) педагогів у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 73–80.